

Dr Mirjana Glintić*

AGREGACIJE ŠTETA U SKLADU SA NAČELIMA O UGOVORNOM PRAVU REOSIGURANJA

Apstrakt

Uspostavljanje opšteprihvataćih standarda u oblasti ugovornog prava reosiguranja, nuđenje pojedinačnih pravila za posebne vrste ugovora o reosiguranju, ali i ujednačenje terminologije koja bi dalje olakšala tumačenje međunarodnih ugovora o reosiguranju, motivisalo je najveća imena akademske zajednice sa univerziteta u Beču, Cirihu i Frankfurtu da se upuste u formulisanje Načela ugovornog prava reosiguranja tokom 2016. godine. Kako se nacionalni sudovi ili retko ili neujednačeno izjašnjavaju o agregaciji šteta kod ugovora o reosiguranju, autori PRICL su se odlučili da ovom pitanju posvete zasebno poglavlje. Smatrali su da je reč o oblasti koja je izvor pravne nesigurnosti, čiji su osnovni uzrok terminološke i konceptualne razlike poimanja kada se uopšte ima smatrati da je jedinstvena šteta nastala.

Inspirisani mehanizmima agregacije zasnovanim na uzroku i događaju definisanim u engleskoj sudskoj praksi, PRICL nudi svoje odgovore na pitanje kada se ima smatrati da je nastala jedinstvena šteta. Izučavajući englesku sudsku praksu, autori PRICL su nastojali da prevaziđu uočene nedostatke koncepta agregacije dajući preciznije definicije, čime su zasigurno postavljena ograničenja diskrecionim ovlašćenjima sudova i arbitražnih tribunala.

Ključne reči: PRICL, reosiguranje, agregacija, uzrok, događaj.

1. Uvodne napomene

Kada osiguravač proceni da je preuzeo na sebe preveliki deo rizika, on zaključuje ugovor o reosiguranju kako bi deo rizika preneo na reosiguravača.¹ Reosiguravač preuzima obavezu da drugoj strani, osiguravaču, plati deo iznosa

---

*Naučni saradnik u Institutu za uporedno pravo; mail: m.glintic@iup.rs

¹ Deo rizika koji i dalje samostalno snosi naziva se samopridržaj. O pravnom odnosu osiguravača i reosiguravača, v. P. Šulejić, *Pravo osiguranja*, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd 2005., 498.

ili čak i čitav iznos koji je platio ili treba da plati osiguraniku ili osiguranicima, a osiguravač preuzima obavezu da reosiguravaču plati određenu premiju.² Time osiguravač postiže zaštitu sopstvenih poslovnih aktivnosti, koje ne bi mogao da realizuje svojim raspoloživim sredstvima.³

Navedene definicije i pojašnjenja poslova reosiguranja mogu se naći u stručnoj literaturi, ali ne i zakonskim propisima. Naime, većina pravnih sistema ne sadrži gotovo nikakva pravila o reosiguranju. To je slučaj i sa našim propisima, jer se Zakonom o obligacionim odnosima eksplicitno isključuje primena njegovih odredbi na ugovore o reosiguranju.⁴ Pored toga, Zakon o osiguranju samo u članu 7 opisuje osnovnu ideju i principe ugovora o osiguranju, dok ostali deo ovog zakona reguliše statusnopravni aspekt poslova reosiguranja.⁵ Usled navedenih činjenica, brojna pitanja u vezi sa ovim ugovorom ostaju neregulisana. To se odnosi i na pitanje agregacije štete u kontekstu ugovora o reosiguranju, odnosno postoje pravne praznine u pogledu pitanja kada je dozvoljeno da se izvrši agregacija više pojedinačno nastalih šteta kako bi se one posmatrale kao jedna. S obzirom da zakoni u različitim pravnim sistemima ne sadrže odredbe o ovom pitanju, moglo bi se očekivati da će sudska praksa preuzeti na sebe obavezu pružanja odgovora. Ipak, to nije slučaj. Uporednopravna istraživanja pokazuju da samo engleski sudovi imaju bogatu, ali neujednačenu sudsku praksu o ovoj problematici.⁶

Brojne terminološke razlike i neujednačena praksa predstavljaju ozbiljan rizik po pravnu sigurnost, jer ne postoje jasno definisana pravila o tome kada će se smatrati da je nastala šteta, koliko ona iznosi i da li je posledično proporcionalno određena obaveza osiguravača. Time je pravna sigurnost značajno ugrožena, što može biti eliminisano samo usvajanjem jasno definisanih pravila.

---

² I. Jankovec, *Ugovor o reosiguranju*, Beograd 1968., 10.

³ Tako i B. Matijević, „Pravni posao reosiguranja“, *Svijet osiguranja*, Zagreb 6/2002., 40. Takođe, M. Prosperetti, E. Antonio Apicella, *La riassicurazione*, Milano 1994., 10.

⁴ Zakona o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, *Službeni list SRJ*, br. 31/93, *Službeni list SCG*, br. 1/2003 - *Ustavna povelja i Službeni glasnik RS*, br. 18/2020, čl 899.

⁵ Zakon o osiguranju - ZO, *Službeni glasnik RS*, br. 139/2014 i 44/2021.

⁶ U švajcarskoj i nemačkoj sudskoj praksi nema slučajeva u vezi sa ugovorima o reosiguranju, dok se u Poljskoj može naći jedan slučaj koji datira iz 1970. godine. V. takođe O. William, „Schadensaggregation in der Rückversicherung – die Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL) als Mittel zur Schaffung höherer Rechtssicherheit?“, *Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft*, No. 109/2020., 414. Takođe, T. Fausten, „Inkongruente Serienschadenklauseln in Erst- und Rückversicherungsbedingungenwerken“, *Versicherungsrecht*, 2017., 1062.

2. Problem agregacije

Ugovori o reosiguranju često obuhvataju i agregacione klauzule,⁷ u skladu sa kojim će se sve pojedinačne štete⁸ međusobno povezane određenom zajedničkom karakteristikom posmatrati kao jedinstvena šteta u kontekstu jednog ugovora o reosiguranju. Tipična agregaciona klauzula predviđa da će se agregirati sve pojedinačne štete koje su potekle iz jednog istog događaja.⁹

Tada obaveza reosiguravača prema osiguravaču nastaju samo onda kada zbir pojedinačnih šteta prelazi iznos samopridržaja osiguravača.¹⁰ U skladu sa tim se određuje i obim prestacije osiguravača, odnosno koliko će biti njegova premija prema ugovoru o reosiguranju. Zavisno od toga koliko često nastupa šteta pod određenim okolnostima i koliko ona iznosi, reosiguravač određuje premiju. S obzirom da se po osnovu agregacionih klauzula više šteta ima smatrati jednom štetom za potrebe reosiguranja, tačno razumevanje način agregacije i njegovih posledica neophodno je za tačno određivanje obima obaveze reosiguravača. Takođe, postupak agregacije šteta ima uticaj i na sprovođenje nadzora nad poslovanjem osiguravajućih društava, s obzirom na značaj vrednosti pokrivača po osnovu ugovora o osiguranju za kapitalizaciju osiguravajućih društava.¹¹

Međutim, problem predstavlja nedostatak dovoljno jasnih kriterijuma na osnovu kojih se više šteta može smatrati povezanim u jednu i to na taj način da čine jedinstvenu seriju događaja i uzroka koji su doveli do nastanka jedinstvene štete.¹² Posledično, ugovorne strane često ne mogu da se usaglase o (ne)postojanju jedinstvene štete, što doprinosi pravnoj nesigurnosti, koja je sve sem dobra za efikasno poslovanje na tržištu osiguranja. Stoga ne iznenađuje da se tumačenje agregacionih klauzula shvata kao jedno od „najneugodnijih pitanja sa kojima se suočava tržište reosiguranja u poslednjih nekoliko godina.“¹³

---

⁷ Ove klauzule se u nemačkoj literaturi nazivaju i klauzule o nizu, seriji šteta. T. Fausten, 1057.

⁸ U stranoj literaturi postoje nedoumice u vezi i sa ovim terminom – da li koristi termin šteta ili zahtev ili događaj. Reč je o engleskim terminima *claims*, *occurrence*, što je u sudskoj praksi vodilo do brojnih nedoumica i nesuglasica. V. O. William, *Reinsurance and the law of aggregation: event, occurrence, cause*, Routledge, London 2021., 26 – 27.

⁹ O. William, (2020), 416.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Tako i K. Bork, M. Wandt, „Der Moderne Guidon de La Mer: Die Principles of Reinsurance Contract Law“, *Versicherungsrecht*, No. 23/2019., 1115, T. Fausten, 1059.

¹² Na ovom terminu insistiraju i engleski pravници, koji agregacione klauzule shvataju kao vrstu „*claims series clause*“. V. detaljnije O. William, (2021), 51.

¹³ L. Barlow & Gilbert LLP, *Reinsurance Practice and the Law*, London 2009, Rz. 28.1. Štaviše, celokupna oblast reosiguranja se od strane sudske prakse posmatra kao nejasna i komplikovana. Takav stav se može naći i u nekim od odluka engleskih sudova. Primera

Kao što smo napomenuli, uporednopravno posmatrano, samo su se engleski sudovi izjašnjavali o agregacionim klauzulama u ugovorima o reosiguranju. Iako se na prvi pogled može reći da je iz perspektive jednog nacionalnog pravnog sistema neznajčajno kakvi su stavovi inostrane sudske grane vlasti, to u slučaju reosiguranja zapravo nije tačno. Poslovi reosiguranja često imaju upravo element inostranosti, jer društva za osiguranje imaju mogućnost da deo ili celokupan svoj preuzeti osigurani rizik osiguraju i u inostranstvu.¹⁴ Stoga ne može iznenaditi pozivanje na odluke engleskih sudova u vezi sa agregacionim klauzulama, koje će ugovorne strane unositi u svoje ugovore o reosiguranju pooptuno nezavisno od nacionalnog prava.¹⁵

3. Engleska sudska praksa u vezi sa agregacijom štete kod ugovora o reosiguranju

Engleski sudovi su se prilikom razmatranja da li je agregacije šteta opravdana ili ne koristili sa dva agregaciona mehanizma – agregacija zasnovana na jednom događaju i agregacija zasnovana na jednom uzroku. Međutim, i jedan i drugi mehanizam su pokazivali brojne nedostatke, koji su dalje vodili ka neujednačenoj sudskoj praksi.

Tako je prilikom primene agregacionog mehanizma koji se zasniva na ideji da usled jednog događaja može nastati više pravno relevantnih šteta bilo sporno šta se uopšte može smatrati događajem, koji opravdava agregaciju nastalih pojedinačnih šteta. Sudovi su, pored toga, imali nedoumicu da li se i odluka da se nešto uradi ili propuštanje mogu smatrati događajem.¹⁶ Potom je tu pitanje da li se niz određenih povezanih događaja u konkretnom slučaju smatra

---

radi, vid. *National American Ins. Co. v. Certain Underwriters at Lloyd's London*, 93 F.3d 529, 537; 9th Cir. 1996.

¹⁴ ZO, čl. 7, st. 5, 6 kao, Uredbe o određivanju rizika koji se mogu osigurati, odnosno reosigurati kod stranog društva za osiguranje, odnosno reosiguranje, *Sl. glasnik RS*, br. 56/2015., čl. 1-3. Detaljnije o uporednopravnim, sličnim, rešenjima, vid. H. Heiss, "From contract certainty to legal certainty for reinsurance transactions: the Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)", *Scandinavian Studies in Law*, 2018., 103.

¹⁵ Primera radi, već su zabeležni primer odluka švajcarskih sudova koji prepoznaju bogatu praksu engleskih sudova u vezi sa agregacijom štete i iz tog razloga ne isključuju njen uticaj na dalji razvoj nacionalne i međunarodne sudske prakse u pogledu tumačenja ugovora o reosiguranju. Odluka švajcerskog Saveznog suda od 17. januara 2014, BGE 140 III 115, E. 6.3. Za slične stavove u nemačkoj sudskoj praksi, vid. T. Fausten, 1062.

¹⁶ O tome svedoči i ovaj slučaj *Midland Mainline Ltd v Eagle Star Insurance Co Ltd* [2003] EWHC 1771 (Commercial Court) [97]. Upor. K. Louw, D. Tompkinson, "Curiouser and curiouser: the meaning of event", *International Insurance Law Review*, 6/1996., 10.

jednim događajem ili ne.¹⁷ I na kraju najspornije pitanje je uvek bilo koliko mora da bude jaka uzročna veza između nastale štete i događaja koji je do njih doveo.¹⁸ O nedovoljno preciznim stavovima svedoče i obrazloženja presuda u kojima engleske sudije potvrđuju postojanje svojih diskrecionih ovlašćenja tako što navode da se u svakom konkretnom slučaju mora ustanoviti da li je jačina uzročne veze takva da je opravdano izvršiti agregaciju.¹⁹

Pored agregacije zasnovane na istom događaju, u engleskoj praksi su sudovi agregaciju štete opravdavali istim uzrokom,²⁰ što se vrlo retko predviđa ugovorom o reosiguranju, ali nije nemoguće.²¹ Pojam uzroka je izvorno širi od pojma događaja.²² Zapravo, svaki događaj koji je relevantan u smislu agregacije štete istovremeno je i uzrok, dok obrnuto ne važi.

Slično kao i kod agregacije zasnovane na događaju, i kod agregacionog mehanizma zasnovanog na uzroku, potrebno je, prema stavu engleskih sudova, da postoji uzročna veza između uzroka i nastalih pojedinačnih šteta koja je određene jačine, koja je po pravilu slabija od one koja mora postojati između događaja i nastle štete.²³ Međutim, odmah je jasno da i ovde postoje brojne nedoumice šta je to tačno uzrok, koji je intenzitet uzročne veze dovoljan da opravda agregaciju, odnosno postavljaju se pitanja slična kao i kod drugog agregacionog mehanizma.

Kako bi postavili određene granice svojim diskrecionim ovlašćenjima i kako bi postupali što je analitičnije moguće, engleski sudovi i arbitražni tribunali su počeli da koriste različite dodatne kriterijume uz postojeće mehanizme agregacije. Tako su, između ostalog, pokušali da postignu veći stepen pravne

---

¹⁷ Tako se postavlja pitanje da li će smatrati da je za avionsku kompaniju nastala jedna ili više šteta ako im je oteto više aviona. Pitanje je postavljeno tokom slučaja *Kuwait Airways Corp v Kuwait Insurance Co SAK* [1996] 1 Lloyd's Rep 664 (Commercial Court).

¹⁸ O stavovima engleskog suda po ovom pitanju svedoči slučaj *Caudle v Sharp* [1995] CLC 642 (Court of Appeal) 648.

¹⁹ *Scott v The Copenhagen Reinsurance Co (UK) Ltd* [2003] EWCA Civ 668 (Court of Appeal) [68].

²⁰ Primeri šta sve engleski sudovi podrazumevaju pod uzrokom u kontekstu agregacije štete mogu se naći u sledećim slučajevima: *Municipal Mutual Insurance Ltd v Sea Insurance Co Ltd* [1998] CLC 957 (Court of Appeal) 967, *American Centennial Insurance Co v INSCO Ltd* [1996] 1 LRLR 407 (Commercial Court) 414.

²¹ O. William, (2020), 427.

²² Uzrok u smislu agregacije štete, između ostalog, može biti i činjenica da se ništa ne dešava. Tako i sudija Lord Mustil (*Mustill*) u slučaju *Axa Reinsurance (UK) Ltd v Field*.

²³ *American Centennial Insurance Co v INSCO Ltd* [1996] 1 LRLR 407 (Commercial Court) 414, kao i *Axa Reinsurance (UK) Ltd v Field* [1996] 1 WLR 1026 (House of Lords) 1035. Vid. detaljnije i O. William, (2020), 429.

sigurnosti koristeći tzv. test jedinstva.²⁴ Test se sastoji u proveru da li više nastalih šteta povezuje toliki stepen jedinstva da bi bilo opravdano smatrati i opisati ih kao štete koje potiču iz jednog istog događaja. Činioci koji govore u prilog jedinstva događaja su uzrok, mesto i vreme i namera.

Problem sa primenom ovog testa je što ne definiše stepen i jačinu uzročnosti koja mora da postoji između štetnog događaja i niza nastalih šteta. Često činjenica da su se štete odvale u prostorno ili vremenski povezanim okolnostima ili okolnostima koje povezuje ista namera ljudskog faktora ne bude dovoljna da ukaže na zahtevani nivo uzročnosti između događaja, već se samo ukazuje na postojanje korelacije između njih.²⁵ Da bi ovaj test ostvario svrhu koja mu je namenjena, potrebno je da značenje blizine određenih uzroka u vremenu i prostora u vremenu i prostoru definisano od samog početka.²⁶ U suprotnom, javiće se brojne nejasnoće i sumnje koje mogu dovesti do zloupotrebe u cilju dobijanja željene odluke.²⁷

Pored testa jedinstva, sudovi anglosaksonskog pravnog sistema primenjivali su i test tzv. „nesrećnog događaja“, koji je, takođe, pokazao neke svoje nedostatke. Test se sastoji u proveru da li je više šteta nastalo kao posledica jednog nesrećnog događaja, čije nastupanje niko nije mogao da pretpostavi i predvidi.²⁸ Kao i kod testa jedinstva, i kod testa nesrećnog događaja, pitanja vremenski i prostorne povezanosti su relativizovane i podložne promenama i različitim tumačenjima.²⁹

---

²⁴ Ovaj test je nastao tokom postupka pred arbitražnim tribunalom u slučaju *Dawson's Field Arbitration*.

²⁵ O tome da su različiti sudovi isti test primenjivali na različite načine, odnosno neki da dokažu da uopšte postoji uzročna veza, a neki da dokažu jačinu te veze, svedoče i sledeće odluke: *Kuwait Airways Corp v Kuwait Insurance Co SAK*, *Aioi Nissay Dowa Insurance Co Ltd v Heraldglen Ltd*

²⁶ O dijametralno različitim isodima primene istog testa i kriterijuma jedinstva vremena i jedinstva propisa govore potpun različite odluke sudova u slučajevima čije su okolnosti imale mnogo toga zajedničkog. Upor. *Aioi Nissay Dowa Insurance Co Ltd v Heraldglen Ltd and Advent Capital Ltd* [2013] EWHC 154 (Commercial Court) [38] i *Kuwait Airways Corp v Kuwait Insurance Co SAK* [1996] 1 Lloyd's Rep 664 (Commercial Court).

²⁷ O ovakvoj spornoj primeni testa jedinstva svedoče i odluke engleskih sudova: *Aioi Nissay Dowa Insurance Company Ltd v Heraldglen Ltd* [2013] EWHC 154.

²⁸ *World Trade Center Properties, LLC v Hartford Fire Insurance Company*, 345 F 3d 154, 190 (2003).

²⁹ Kao i kod testa jedinstva, prilikom primene i ovog testa se dešavalo da sudovi dođu do različitih rešenja iako je činjenično stanje bilo gotovo isto. M. Murray, "The law of describing accidents: a new proposal for determining the number of occurrences in insurance", *The Yale Law Journal*, No. 7/2009., 1484, 1502.

Kako uporednopravno gotovo da ne postoje druga rešenja proizašla bilo iz propisa ili sudske prakse, autori Načela ugovornog prava reosiguranja (u daljem tekstu, PRICL) su nastojali da navedene nedostatke uočene u anglosaksonskom pravnom sistemu u pogledu agregacije štete eliminišu, ali uz zadržavanje prednosti razvijenih agregacionih mehanizama zasnovanih na uzroku i događaju.

4. Načela ugovornog prava reosiguranja (PRICL)

Jedna od osnovnih karakteristika ugovora o reosiguranju jeste strane dogovore samo o osnovnim elementima ugovore, dok dogovaranje o detaljima ostavljaju za neke kasnije trenutke ("deal now, details later").³⁰ Ipak, na taj način nastaje veliki stepen pravne nesigurnosti, jer između početka pregovora i zaključenja ugovora protekne puno vremena. Posledično nastaju brojni sporovi koji se uglavnom rešavaju pred arbitražnim tribunalima, koji ne objavljuju svoje odluke.

Pored pomenutog problema protoka vremena, izvor pravne nesigurnosti kod ovih ugovora predstavlja i činjenica da ih ne sastavljaju i ne kontrolišu pravnici. Takođe, često prisutan element inostranosti u poslovima reosiguranja vodi tome da ih tumače pravnici koji pripadaju različitim pravnim sistemima. Neki pojmovi koji su na prvi pogled isti imaju značenja, na različitim tržištima osiguranja i zavisno od pravnog koncepta mogu imati drugačije značenje.³¹

Uz nedostatak pravne regulative i veliki značaj običajnog prava³², širom poslovnog sveta uočava se tendencija kakvog-takvog kodifikovanja ovo ugovora kako bi sprečio broj sporova koji nastaju u vezi sa njima.³³ Međutim, nijedan od od ovih pokušaja nije pokazao naročit uspeh u obličavanju ugovornog prava reosiguranja.³⁴

---

³⁰ O ovom fenomenu v. detaljnije <https://www.londonmarketgroup.co.uk/contract-certainty>, 04.07.2021.

³¹ K. Gerathewohl, *Reinsurance Principles and Practice*, Underwriter Printing & Pub Co, New York 1980., 488.

³² F. Turgné, *L'arbitrage en matière d' Assurance et de Réassurance*, Paris 2007., 379-380. Takođe, R. Jerry, *Understanding Insurance Law*, New York 2002., 1059.

³³ Za primere pokušaja uobličavanja ugovornog prava reosiguranja, vid: <https://www.londonmarketgroup.co.uk/contract-certainty>, <http://www.contractcertainty.sg/Home.aspx>, http://www.dfs.ny.gov/insurance/circltr/2008/cl08_20.htm, 08.07.2021.

³⁴ N. Kyriaki, *Reinsurance Arbitration*, Springer, 2013., 15. Na nivou Evropske unije doneta je Direktiva 2005/68/EC Skupštine i Saveta Evrope o reosiguranju, sa ciljem usaglašavanja nacionalnih propisa u oblasti statusnog prava reosiguranja. Međutim, i ova Direktiva se odnosi samo na profesionalna društva za reosiguranje, ali ne i na ona

Uspostavljanje globalnih standarda u ovoj oblasti prava, nuđenje rešenja za sve vrste sporazuma o reosiguranju ili pojedinačna pravila za posebne vrste ugovora o reosiguranju, ali i ujednačenje terminologije koja bi dalje olakšala tumačenje međunarodnih ugovora o reosiguranju³⁵ motivisalo je najveća imena akademske zajednice sa univerziteta u Beču, Cirihu i Frankfurtu da se upuste u formulisanje PRICL 2016. godine.³⁶ Reč je mekom pravu,³⁷ koje će se primenjivati samo onda kada ugovorne strane ugovore njihovu primenu kao prava merodavnog za njihovog ugovor ili unoseći njihove odredbe direktno u ugovor.³⁸ U određenim slučajevima, kada ugovorne strane nisu izabrale PRICL kao merodavno pravo, do njihove primene će ipak doći ako se spor rešava pred arbitražnim tribunalom, a arbitri primene PRICL kao *lex mercatoria* ili kada ih primene nacionalni sudovi u cilju interpretiranja domaćeg nacionalnog prava u onim slučajevima kada nacionalna prava ne sadrže dovoljno rešenja o određenom pitanju u oblasti prava reosiguranja.³⁹ Ne radi se ni o kakvom model zakonu čija bi implementacija zahtevala kakva dodatna pravna sredstva.⁴⁰

PRICL se sastoji od pet poglavlja i svi članovi su praćeni dodatnim pojašnjenjima i primerima koji će olakšati njihovu primenu. Pitanje agregacije štete je regulisano u okviru poslednjeg petog poglavlja i predstavlja pokušaj unošenja jedinstvenih pravila u neobličeni sistem.

---

društva za reosiguranje čiji je garant država. Directive 2005/68/EC of the European Parliament and of the Council of 16 November 2005 on reinsurance and amending Council Directives 73/239/EEC, 92/49/EEC as well as Directives 98/78/EC and 2002/83/EC (Text with EEA relevance), OJ L 323, 9.12.2005., 1–50

³⁵ Često reosiguravači u ekonomski slabijim zemljama nemaju ni sami dovoljno kapaciteta da preuzmu višak rizika od nacionalnih osiguravača. Stoga reosiguravači iz ekonomski stabilnijih zemalja stupaju u ugovorne odnose sa stranim osiguravačima, pa je jasno zašto ovaj ugovor najčešće ima element inostranosti.

³⁶ H. Heiss, „Transnationales Versicherungsrecht – Eine Skizze“, in Grenzen überwinden – Prinzipien bewahren: Festschrift für Bernd von Hoffmann zum 70. Geburtstag (Hrsg. Herbert Kronke, Karsten Thorn), Bielefeld 2011., 803.

³⁷ H. Heiss, (2018), 101.

³⁸ M. Glintić, „Ograničenja izbora Načela ugovornog prava reosiguranja kao merodavnog prava“, *Pravni život*, 11/2019., 171 – 185.

³⁹ Tako se poljski Vrhovni sud pozvao na PRICL prilikom donošenja odluke u januaru 2018, slučaj ID II CSK 222/17. Odluka dostupna na: <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/ii%20csk%20222-17-1.docx.html>, 23.06.2021.

⁴⁰ H. Heiss, (2018), 11.

4.1. Agregacija u PRICL

Autori PRICL su imali „misiju“ da uzmu sve najbolje iz anglosaksonskih precedenata, ali uz neophodne korekcije. Tako su pošli od stava da osnov agregacije može biti isti događaj (član 5.2. PRICL) ili isti uzrok (član 5.3. PRICL). Reč je o dva koncepta koja se međusobno razlikuju u pogledu zahteva u pogledu uzročnosti između pojedinačnih šteta, sa jedne strane, i jedinstvenih zajedničkih faktora, sa druge strane. Ako se pak kao faktor agregacije može primeniti šta drugo sem uzroka ili događaja, onda PRICL ne sadrži direktno primenjiva pravila, ali se mogu naći određene smernice.

U skladu sa načelom autonomije volje, ugovorne strane mogu odrediti da li žele da se izvrši agregacija šteta, kao i da predvide koji faktor agregacije će se tom prilikom primeniti. Po pravilu, stranke se dogovore da se izvrši agregacija šteta koje imaju zajedničko poreklo u nekoj radnji, događaju ili uzroku.⁴¹ Dakle, mora postojati uzročna veza između šteta koje će se agregirati i zajedničkog faktora, koji ih povezuje. Kako razvijanje uzročnih lanaca može ići unedogled, ugovorne strane se moraju dogovoriti koja je krajnja granica za traženja uzroka. Dok uzrok ima mnogo širu i ne tako strogu konotaciju, događaj se shvata kao nešto što se dogodilo u određenom trenutku, na određenom mestu i na tačno određen način.⁴² Stoga, primena uzroka kao osnova agregacije predstavlja mogućnost za ugovorne strane daleko više razviju lanac uzročnosti kako bi našli zajednički jedinstveni faktor koji povezuje sve štete.⁴³

4.2. Član 5. 2. PRICL

Do primene ovog člana će doći kada se ugovorom o reosiguranju predvidi da će se agregacioni mehanizam zasniva na događaju. Tada do agregacije dolazi onda kada isti događaj uzročno dovodi do nastanka više pojedinačnih šteta.⁴⁴ Kao što je predstavljeno u delu posvećenu britanskoj sudskoj praksi po pitanju agregacije šteta zasnovanih na događaju, i sama definicija štete je često vrlo sporna i maglovita.⁴⁵ PRICL upravo nastoje da eliminišu taj problem, uz izbegavanje

⁴¹ C. Edelman, A. Burns, *The Law of Reinsurance*, Oxford Legal Research Library, Oxford 2021., 454.

⁴² *Axa Reinsurance (UK) Plc v Field* [1996] 1 WLR 1026, 1035.

⁴³ L. Ken, T. Deborah, “Curioser and curioser: the meaning of event“, *International Insurance Law Review*, 4/1996., 6.

⁴⁴ Komenatar C4 za član 5.2. PRICL.

⁴⁵ Tako je lord Džastis Evans (*Justice Evans*) razvio test jedinstva, koji se sastoji od tri elementa, a prvi je da su se okolnosti koje su nastale adekvatno mogu nazvati događajem u kontekstu agregacije štete, što ostavlja veliki prostor za široko tumačenje. Test je razvijen u okviru slučaja *Caudle v Sharp* [1995] CLC 642 (Court of Appeal) 648.

primene „testa jedinstva“. To je učinjeno tako što PRICL događaja definiše kao ostvarenje reosigurane opasnosti („materialization of a peril reinsured against“). Samo više pojedinačnih šteta koje je nastalo usled istog ostvarenja reosiguranog rizika se mogu agregirati, i to kao njegova direktna posledica. PRICL uvodi kriterijum direktne posledice koji svedoči o jačini uzročne veze između događaja i nastale štete, što se mora ispitati pre donošenja odluke. Šteta se može smatrati direktnom posledicom samo ako ona predstavlja neizbježni rezultat relevantnog događaja, odnosno ako ne postoje neki spoljni drugi faktori koji su značajno doprineli nastanku štete i na taj način prekinuli razvoj uzročnog lanca.⁴⁶ Događaj koji vodi nastanku štete ne mora neposredno vremenski prethoditi nastaku štete, već je samo potrebno da se uspostavlja lanac uzročnosti koji se odvija bez prekidanja.

Ipak, i u vezi sa ovim parametrom može nastati izazov ustanovljanja jednog jedinstvenog ostvarivanja reosigurane opasnosti. Primera radi, kada se desi zemljotres koji dovede do još nekoliko manjih zemljotresa, pitanje je da li su sve nastale štete nastale tada iz jednog ili više pojedinačnih događaja. Tada se odgovor može dobiti samo od veštaka.⁴⁷ U slučajevima kada se ne radi o prirodnim događajima, nego o ljudskom faktoru, često će biti problem ustanoviti da li se reosigurani rizik ostvario jednom ili više puta. U tim slučajevima se odgovor može odrediti samo u skladu sa namerama ugovornim strana u trenutku ugovaranja.⁴⁸

Pored pravila o reosiguranju imovinskih osiguranja, član 5. 2. PRICL predviđa i pravila i reosiguranju osiguranja od odgovornosti, radnja, propuštanje⁴⁹ ili činjenica⁵⁰ za koje se primarno osigurani smatra odgovornim, smatraju se događajem u kontekstu agregacije štete u skladu sa članom 5.2. PRICL. Relevantan je samo nastanak odgovornosti primarnog osiguranika, dok su ostali događaji u uzročnom nizu irelevantni.⁵¹

---

⁴⁶ Komentar C18 za član 5.2. PRICL.

⁴⁷ Komentar C9 za član 5.2. PRICL.

⁴⁸ Komentar C10 za član 5.2. PRICL.

⁴⁹ Uvođenjem i propuštanja u odredbu rešena je nedoumica koja se javljala u engleskom pravu da li se i propuštanje može smatrati događajem.

⁵⁰ Bilo koji događaj koji vodi nastanku odgovornosti osiguranika, a koji se ne može podvesti pod činjenje ili nečinjenje se, takođe, može smatrati događajem. Primer za to koji daju autori PRICL je situacija kada bez ičije krivice dolazi do pucanja gume na automobilu osiguranika usled čega dolazi do lančanog udesa na putu.

⁵¹ Upor. *Caudle v Sharp* [1995] CLC 642 (Court of Appeal) 649 i *IRB Brasil Resseguros SA v CX Reinsurance Co Ltd* [2010] EWHC 974 (Commercial Court) [46].

4.3. Član 5.3. PRICL

U skladu sa PRICL, ugovorne strane mogu izabrati i agregacioni mehanizam koji počiva na zajedničkom uzroku.⁵² Kao i u engleskoj sudskoj praksi, autori PRICL se prilikom pisanja ovog člana želeli da usvoje stav da uzrok agregacije šteta u uzročnom lancu može da se nalazi dalje i izvan jednog događaja.⁵³ Koristeći ovaj mehanizam agregacije, postiže se šira agregacija nego što je to slučaj sa agregacijom po osnovu istog događaja. Da bi se omogućila agregacija šteta u skladu sa članom 5.3. PRICL, potrebno je da se prvenstveno ispita postojanje događaja onako kako je definisano članom 5.2. agregacija koja se zasniva na uzorku može doprineti višestrukom ostvarenju osiguranog rizika ili odgovornosti osiguranika. U skladu sa članom 5.3 PRICL, sve štete i gubici koji nastanu usled takvog uzroka se mogu posmatrati kao jedna šteta, nezavisno od broja događaja. Jedino kada to ne mora biti slučaj, jeste u onim slučajevima kada se zajednički uzrok nalazi predaleko u lancu uzročnosti.

Na kraju, PRICL u okviru ovog člana uvodi kriterijum razumne predvidivosti, na osnovu kod se određuje koliko daleko u uzročnom lancu treba da se nalazi uzrok da bi se smatrao osnovom agregacije. Ovaj kriterijum pomaže da se ustanovi da je uzročna veza dovoljno jaka.⁵⁴ Ako je u trenutku zaključivanja ugovora bilo objektivno predvidivo da će određeni uzrok u normalnom i regularnom razvoju događaja dovesti do nastanka određenog događaja, onda je taj kriterijum ispunjen.⁵⁵ Ideja dakle nije da se ustanovi da se šteta iz ugovora o reosiguranju mora pokriti, jer se ispostavila kao predvidiva. Nije neophodno da je razumljivo opravdano da će uzrok dovesti do nastanka određenih događaja koji će dovesti do nastanka više šteta. Takođe, broj pojedinačnih šteta koji može nastati iz serije događaja nastalih iz jednog događaja ne moraju biti razumljivo predvidivi. Potrebno je i dovoljno da je razumljivo opravdano da određeni uzrok može dovesti do nastanka razumljivog događaja.

5. Zaključna razmatranja

Kada stranke ugovorom o reosiguranju predvide prioritet u pogledu naknade štete ili limit visine štete, one zapravo na taj način kvantitativno određuju obim zaštite po osnovu reosiguranja. U zavisnosti od toga se određuje i iznos dugovanih premija. Tačna procena rizika reosiguranja zahteva precizno razumevanje šta je šteta pokrivena ugovorom, o čemu uglavnom nema dovoljno

---

⁵² Član 5.3. PRICL.

⁵³ Komentar C2 za član 5. 3. PRICL.

⁵⁴ Komentar C12 na član 5.3.

⁵⁵ Upor. Komentar C19 za član 5.3. PRICL.

sudske prakse, pa ni jasnih pravila o tome kada se može smatrati da je šteta kao uslov prestacije osiguravača nastala.

Ipak, to važi za kontinentalni pravni sistem, jer su engleski sudovi od sredine devedesetih godina imali više prilika da se izjasne o slučajevima agregacije štete u kontekstu ugovora o reosiguranju. Na nivou Evropske unije se već ukazuje na mogućnost uticaja ishoda ovih precedenata na praksu drugih nacionalnih sudova, što se ocenjuje kao negativan uticaj usled velikog stepena pravne sigurnosti koje karakteriše ove odluke. Osnovni uzrok pravne nesigurnosti autori prepoznaju u terminološkim i konceptualnim razlikama poimanja kada se uopšte ima smatrati da je jedinstvena šteta nastala. Naime, pojmovi događaja i uzroka u kontekstu reosiguranja su sve sem jedinstvenih. Može se reći da ne postoji jasna ideja, dovoljno apstrahovan koncept koji dovoljno precizno objašnjava ove uslove za funkcionisanje agregacionih mehanizma.

Iz tog razloga su autori PRICL želeli da pojmove uzroka i događaja kao osnova agregacije više šteta što detaljnije regulišu, kako bi se izbegao utisak da sudovi i arbitražni tribunali odlučuju isključivo intuitivno o osnovanosti primene pravila o agregaciji. Jedino na taj način može se obezbediti postojanje srazmere između prestacije reosiguravača i osiguravača iz primarnog ugovora o reosiguranju.

Član 5 PRICL sadrži pravila o agregaciji štete i po osnovu jedinstvenog događaja i jedinstvenog uzroka. Član 5.2. PRICL predviđa da se događaj relevantan za agregaciju štete leži u ostvarivanja osiguranog rizika, odnosno u nastanku odgovornosti osiguravača po osnovu ugovora o osiguranju od odgovornosti. Na taj način se eliminiše i sama mogućnost postavljanja složenog pitanja da li je neka situacija bitan događaj ili ne. O neizvesnosti se može govoriti jedino onda kada ugovor o reosiguranju ne definiše osigurani rizi čija realizacija vodi ostvarenju osiguranog slučaja. S obzirom da se u članu 5.2. PRICL ne mogu naći komplikovane definicije i zahtevi u pogledu postojanja uzročne veze kao uslova agregacije štete, ova rešenja se shvataju kao izvor veće pravne sigurnosti u odnosu na rešenja iz engleskog prava.

Prema članu 5.3. PRICL moguće je da osnov agregacije bude i jedinstven uzorak, čime se može postići veći stepen agregacije nego kada je njen osnov neki događaj. Pojam uzrok je u PRICL definisan u zavisnosti od pojma događaja. Naime, član 5.3. zahteva da se prvo ustanovi događaj u smislu člana 5.2. i onda počev od njega dozvoljava vraćanje unazad i uspostavljanje uzročnog lanca kako bi se ustanovio uzrok za ostvarivanje osiguranog rizika, odnosno za nastanak odgovornosti osiguravača po osnovu ugovora o osiguranju od odgovornosti. Gde se tačno u lancu uzročnosti nalazi uzrok ostvarenja osiguranog rizika, ne može se odrediti unapred i na paušalan način.

Rešenja iz PRICL će zasigurno dovesti do brojnih spornih pitanja o kojima će konačnu odluku dati sudovi i arbitražni tribunali. Ipak, iako pravna nesigurnost na ovaj način nije u potpunosti eliminisana, ona je zacemento smanjena

u odnosu na njen step primećen u odluka engleskih sudova, čemu zasigurno doprinose i primeri i pojašnjenja koja prate svaki član PRICL. Na kraju ostaje da praksa da svoj sud da li i u kojoj meri rešenja iz člana 5 PRICL zaista doprinose većem stepenu pravne sigurnosti ili ideja pojednostavljivanja mehanizma za agregaciju funkcionise samo u teoriji.

* * *

AGGREGATION OF LOSSES IN ACCORDANCE WITH THE PRINCIPLES OF REINSURANCE CONTRACT LAW (PRICL)

Summary

Establishing generally accepted standards in the field of reinsurance contract law, offering rules for specific types of reinsurance contracts and harmonizing terminology for the purpose of facilitation of the interpretation of international reinsurance contracts were the motives for some of the biggest names of academia from the universities of Vienna, Zurich and Frankfurt to formulate the Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL) during 2016. Since national courts either rarely or unevenly rule on aggregation of losses in reinsurance contracts, the authors of PRICL decided to devote a separate chapter to this issue. They considered this area to be a source of legal uncertainty due to terminological and conceptual differences of understanding when it is generally accepted to consider that the only loss has occurred in the terms of reinsurance contract.

Inspired by the cause - and event - based aggregation mechanisms defined by the English case law, PRICL offers its answers to many questions related to aggregation of losses. The authors of PRICL sought to overcome the perceived shortcomings of the concept of aggregation by giving more precise definitions, thus certainly setting limits on the discretionary powers of courts and arbitral tribunal.

Keywords: PRICL, reinsurance, aggregation, cause, event.